

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Državna skrb za ljudsko šolstvo. — Naš denarni zavod. — Deželni šolski zalog na Goriškem. — Ameriški humor. — Klerikalizem in mi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Državna skrb za ljudsko šolstvo.

Da je avstrijsko ljudsko šolstvo v pravični in za kulturo širših slojev ljudstva tako vneti državi prava pastorka, je dognana stvar. Vsi naučni ministri z liberalnim gospodom pl. Hartlom vred niso v zadnji dobi mogočnega socijalnega gibanja avstrijskih narodov niti genili z mezincem, da bi se dvignilo ljudsko šolstvo na višjo stopnjo popolnosti in blagotvornosti po njih inicijativi, kaj šele po njih direktni in izdatni kakršnikoli podpori.

Ljudsko šolstvo se je dvignilo v Avstriji zgolj in samo po prizadevanju učiteljstva samega in pa zato, ker tičivi njem samem čudovita, po napredovanju hrepeneča moč, slična toploti pomladnega solnca, ki mu ne vzamejo okrepujoče moči vsi ledeni ostanki moreče zime, ne vzamejo zavoljotega, ker kipi ta moč v njem samem in iz njega samega.

S tem, da obeša vlada trpečemu učiteljstvu pedantne in prevečkrat ignorantne nadzornike na vrat, ni ljudskemu šolstvu še prav nič pomagano, ker zavira dlakocepljenje in mišolovje vsekupni napredek, zbuja nevoljo in ustvarja odpor. Kjer ni ljubezni, tam je sovraštvo, če ne sovraštvo, pa preziranje, kar je še huje.

Birokratizem, ta gnusna kreatura današnjih dni, je svobodnemu delovanju učiteljstva v šoli največja ovira, dasi je ne pozna § 62. šolskega in učnega reda. Vendar sijejo na strašilo birokratizma najrazkošnejši žarki milosti naše osrednje vlade, in mnogo več izda en votli in puhli glas rafiniranega pustolovca-birokrata negoli sto in sto glasov, ki prihajajo iz vrst izkušenih ljudi, ki se lahko sklicujejo na — uspehe. Žal pa, da smo morali čuti tudi že od veljavnih mož, da ne velja dandanes več kaj, nego kako, kar pomeni toliko, kolikor otresati polno jablano, rastočo na obronku, samo da gledaš, kako se trklja plemeniti sad v izgubo. Zapisana formalna beseda ima dandanes več veljave nego iz srca v srce izgovorjena. Ako učitelj to, kar ga naj ustvarja za učitelja, razblinja v šablonskih in zanikrnih formalnostih, pride najlažje do pohvalnega dekreta. To so dobrote našemu ljudskemu šolstvu.

A to ni še vse!

Klerikalizem je sovražnik šolstvu in učiteljstvu. To čuti zlasti vse tisto učiteljstvo, ki službuje deželam, kjer prvači ta breznarodni sovražnik prosvete. Med slovenskim učiteljstvom je zlasti kranjsko učiteljstvo tisto, ki mu ne privoščijo

klerikalci koščka kruha. Toda klerikalna obstrukcija v kranjskem deželnem zboru ni odjedla samo učiteljstvu — naprednemu in klerikalnemu — izboljšanja plač, nego je tudi vzrok, da ne more siromašni kmetovalec priti do podpor, ki so mu nujno potrebne, da ga ne potare in gospodarsko popolnoma ne uniči slabo njegovo stanje. Vse to bi morala vedeti osrednja vlada na Dunaju. Toda namesto da bi se odločno uprla pogubonosnemu klerikalnemu navalu, rajša materijalno podpira njega ustanove. Zlo tega zla pa je še posebno to, da je ta materijalna podpora klerikalnim hujskačem obenem izdatna — moralna podpora.

Ker podpira vlada klerikalne ustanove, da tako omogočuje lepši razvoj države v državi in sama naravnava oči od Dunaja v Rim, se vendar moramo vprašati, koliko pa žrtvuje za avstrijsko ljudsko šolstvo? Vsak, kdor ni popolnoma slep in brezpogojno vdan rimskemu klerikalizmu, mora vedeti, da sloni razvitek slehrne države na duševni moči širših narodovih mas, da je torej te v prvi vrsti osvoboditi duševnega jerobstva, da na ta način postavi država sama sebi močan temelj in zbudi ter učvrsti v ljudstvu vero v svojo pravičnost, ki bodi v enaki meri zaščitnica in podpornica vsakemu državljanu, a ne samo privilegirancem in lastnim sovražnikom. Tak normalni razvitek bi si zagotovila tudi naša država in tako vero bi zbudila in učvrstila v ljudstvu, ako bi imela skrb za — šolstvo, v prvi vrsti za ljudsko šolstvo.

Vprašamo torej še enkrat: Koliko pa žrtvuje država za avstrijsko ljudsko šolstvo?

Na to vprašanje ne more danes nihče odgovoriti!

Avstrijska učna uprava nima za take stvari nobenega zanimanja. Samo enkrat je izdala c. kr. statistička komisija publikacijo o izdatkih za javno šolstvo. Ta publikacija je veljala za leto 1890. Takrat je bilo javno razglašeno, da prispeva država za stroške avstrijskega ljudskega šolstva samo 0,64%. Danes seveda ne moremo računati s tem številom, ker je že zastarelo. Vendar pa domnevamo, da se ni razmerje mnogo izpremenilo, zakaj država ni prevzela nobenih novih obveznosti in izpolnjuje svoje dolžnosti glede izobraževanja učiteljstva po stari maniri, dežele pa so morale svoje stroške izdatno povečati. Naša učna uprava ne kaže najmanjše volje, da bi nam zaprla usta, da bi ji ne mogli tega očitati.

Naša dolžnost nam pa veleva, da ne smemo molčati. Saj smo učitelji in obenem državljani, zatoorej kažemo na ta nedostatek z namenom, da izgine! Vse graje je vredno dejstvo, da ne stori za ljudsko šolstvo nič izdatnega tista država, ki žrtvuje militarizmu milijone in milijone!

Odločujoči krogi gledajo jako radi preko mej naše države tja gor, odkoder prihajajo poželjivi pogledi nemškega orla do sinje Adrije. Kar dobe lepega in imenitnega tamkaj, to uvedejo pri nas. Zato nosijo pri nas državni uslužbenci uniforme in zato plahutajo po naših sodnih dvoranah protestantovski talarji...

Vse to je znamenito in jako koristno! O tem ni dvoma.

Čudno pa je, zakaj ne posnema naša država svoje zavznice v izdatkih za ljudsko šolstvo?

Ker tako rada posnema Nemčijo v znamenitih in koristnih uvedbah, naj jo opozorimo s števili, kako skrb imajo tam gori za ljudsko šolstvo!

Kolikor je naša država žrtvovala v l. 1890. za avstrijsko ljudsko šolstvo, to je nekoliko manj, nego je izdala za svoje ljudsko šolstvo nemška zvezna država Mecklenburg-Schwerin. — Leta 1901. je n. pr. izdala Nemčija za ljudsko šolstvo 419,092.000 mark, Prusija sama 269,917.000 mark. (L. 1890. le 177,100.000 mark.) Zvezne nemške države nosijo povprečno 28,79% ljudskošolskih stroškov, Prusija sama za ljudsko šolstvo v svojem ozemlju 27,07%.

Avstrijsko ljudsko šolstvo je stalo leta 1890. v celoti 40,929,879 K. Vzemimo — kar pa je popolnoma izključeno — da so ti izdatki narasli do leta 1900 na 80,000.000 K, medtem ko je izdala Nemčija za svoje ljudsko šolstvo štirikrat do šestkrat več!

Kako bi bilo hipoma drugače, ako bi hotela naša država tudi v tem pogledu posnemati svojo sosedo!

Ako govore v Avstriji o slabih učnih uspehih, ako tožijo o visokih šolskih dokladah, ako kažejo na potrebo presnove učnih načrtov, kadarkoli in kjerkoli razpravljajo o ljudskem šolstvu, vedno mora biti naša zadnja beseda: Drugače bo samo tedaj, ako odpravijo § 62. državnega šolskega zakona, ki pravi: »Za potrebne ljudske šole skrbi v prvi vrsti županija dotičnega kraja...«

Gospoda, ki ima kaj govoriti, naj se poprime tega dela in naj poskrbi, da dobimo za ljudsko šolo tudi prispevkov od države, ki dandanes samo uživa in ukazuje.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca oktobra 1904 K 3579,52.

Deželni šolski zalog na Goriškem.

V tekočem goriškem deželnozbornem zasedanju se ima dognati tudi zvišanje plač učiteljem. V svrhu točnega pregleda, kake šolske potrebščine nastanejo, če se sprejme zakon, ki zadnjič ni bil potrjen, ali načrt deželnega učiteljskega društva, ali če se ustanovi deželni šolski zalog, je izdelalo

deželno knjigovodstvo točno finančno poročilo, ki se iz njega jasno vidi finančni položaj v enem ali drugem slučaju. Delo je izredno jako točno in marljivo ter zasluži vse priznanje.

Posebno zanimivo je, kako bi stale reči, če pride do deželnega šolskega zaloga, kakor bi v resnici moralo priti do tega, da se uredi učiteljsko vprašanje po tisti poti, kakor je urejeno povsod drugod.

Če bi prišlo do deželnega šolskega zaloga, bi se potrebščine razdeljevale tako-le:

1. Na breme deželnega zaloga:

Sedanje potrebščine znašajo za šolske okraje: Gorica, Gradišče, Goriška okolica, Sežana, Tolmin skupno 626.629 K; če od tega zneska odbijemo 250.000 K, s katerimi je dežel. zalog po zakonu z dne 6. okt. 1900 že obremenjen, ostane 376.629 K.

Novi šolski zakon po načrtu deželnega zbora bi zahteval poviška skupno 113.180 K. Če prištejemo ta znesek h gorenji vsoti 376.629 K, dobimo na deželni zalog bremena 489.809 K. Če bi se sprejel še povišek iz načrta deželnega učit. društva, ki bi znašal skupno 19.840 K, potem bi znašalo večje obteženje deželnega zaloga od sedaj 509.649 K.

V svrhu pokritja vsote 509.649 K bi bilo potreba zvišati za 36% sedanje deželne naklade za direktne davke, torej zvišati jih na 56% na realne davke ter na 66% na osebne.

2. Na breme okrajnih šolskih zalogov.

Sedanje šolske potrebščine (pavšalijske, najemnina, vzdrževanje, zidanje poslopij itd.) prihajajo na 206.753 K, raznih prispevkov je računanih na 7.954 K, tako da bi bilo čistih potrebščin 198.799 K, ki bi jih bilo treba pokriti z nakladami za direktne davke, in sicer v Gorici 30%, v gradiščanskem okraju 15%, v goriškem 27%, v sežanskem 30%, v tolminskem 28%.

Naklade na direktne davke, uvedene od posameznih okrajnih šolskih zalogov za leto 1904., znašajo po 13 v Gorici, 42 v gradiščanskem okraju, 69 v goriškem okraju, v sežanskem 75/100 (75 na realni, 100 na osebni davki), v tolminskem 70.

Po načrtu deželnega zbora bi nastal povišek za odstotke 3 v Gorici, 12 v gradiščanskem okraju, 11 v goriškem, 13,5 v sežanskem, 9,5 v tolminskem.

Torej: 16 v Gorici, v gradiščanskem okraju 54, v goriškem 80, v sežanskem 88,5/113,5, v tolminskem 79,5.

Povišek po načrtu deželnega učiteljskega društva bi narastel še za 1,5 v okr. gradiščanskem, 3 v goriškem, 1,5 v sežanskem, 4,6 v tolminskem.

Torej bi imeli: Gorica 16, gradiščanski okraj 55,5, goriški 83, sežanski 93/118, tolminski 81.

Naklade v šolske svrhe so bile leta 1899., to je pred deželnim prispevkom 250.000 K, po 13 v Gorici, 52 v gradiščanskem okraju, 80 v goriškem, 120/160 v sežanskem, 100 v tolminskem, tako da bi imeli v najslabšem slučaju nasproti letu 1899. povišek na nakladi za 3 odstotke v Gorici, 3,5 v gradiščanskem okraju, 3 v goriškem okraju ter znižanje za 27/42 v sežanskem in 19 v tolminskem.

Z ustanovitvijo deželnega šolskega zaloga bi imeli nasproti sedanjim nakladam in onim, katere bi povzročil načrt deželnega učiteljskega društva, v odstotkih v Gorici po 16, v gradiščanskem okraju 55,5, v goriškem 83, v sežanskem 93/118, v tolminskem 81, pomanjšanje za 13 odstotkov v Gorici, 40,5 v gradiščanskem, 56 v goriškem, 63/88 v sežanskem, 53 v tolminskem okraju, tako da pridemo do od-